

Édouard Levé

Sebevražda

Tato kniha vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

© Editions P.O.L., 2008

Published by arrangement with Literary Agency "Agence de l'Est".

© Rubato, 2015

Translation © Sára Vybíralová, 2015

ISBN 978-80-87705-30-8

Jedné srpnové soboty vyjdeš z domu v tenisovém úboru, doprovázen svou ženou. Uprostřed zahrady poznamenáš, že sis doma zapomněl raketu. Vrátiš se pro ni, ale místo toho, abys zamířil ke skříni v předsíni, kam ji obvykle dáváš, sejdeš dolů do sklepa. Tvá žena si toho nevšimne, zůstala venku, je hezky, vychutnává si slunce. O chvíli později uslyší ránu ze střelné zbraně. Vběhne dovnitř, volá tvé jméno, všimne si, že dveře ke schodišti vedoucímu do sklepa jsou otevřené, utíká dolů a tam tě najde. Vstřelil sis kulku do hlavy zbraní, kterou sis předem pečlivě připravil. Na stole jsi nechal ležet komiks otevřený na dvoustraně. Tvá žena se v rozechvění opře o stůl, kniha se převrhne a při pádu se zavře dřív, než pochopí, že to byl tvůj poslední vzkaz.

Nikdy jsem v tom domě nebyl. Přesto znám jeho zahradu, jeho přízemí a sklep. Ta scéna mi běžela před očima snad stokrát, vždy ve stejných kulisách, těch, které jsem si napoprvé představil, když mi vyprávěli, jak ses zabil.

Ten dům stál v ulici, měl střechu a zadní průčelí. Nic z toho ale neexistuje. Je tu zahrada, do které naposledy vstoupíš v záři slunce a kde na tebe čeká žena. Je zde průčelí, k němuž utíká, když zaslechne výstřel. Je tu předsíň, kde leží raketa, dveře do sklepa a schody. Konečně je tu sklep, kde leží tvé tělo. Je nedotčené. Nevystřelil sis mozek, jak mi řekli. Jsi jako mladý tenista, který po zápase odpočívá na trávníku. Řeklo by se, že spíš. Je ti pětadvacet let. A teď toho víš o smrti víc než já.

Tvá žena vykřikne. Nikdo jiný než ty, nikdo, kdo by ji slyšel, tu není. Jste v domě sami. V pláči se k tobě vrhne a z lásky a hněvu tě bije do prsou. Obejme tě a mluví k tobě. Rozvzlyká se a zhrouť se na tebe. Její ruce kloužou po studené a vlhké podlaze sklepa. Její prsty škrábou do země. Zůstane tu čtvrt hodiny a cítí, jak tvé tělo vychládá. Z netečnosti ji vytrhne telefon. Najde sílu vstát. Je to člověk, s nímž jste se měli sejít na tenise. „Haló, tak co se děje? Čekám na vás.“ „Je mrtvý. Mrtvý,“ odpovídá.

Tady scéna končí. Kdo odnesl tělo? Hasiči, policie? Pitval tělo soudní lékař, protože za sebevraždou se může skrývat vražda? Proběhlo vyšetřování? Kdo rozhodl, že tahle sebevražda byla opravdu sebevraždou, a ne zločinem? Vyslýchali tvou ženu? Mluvili s ní ohleduplně, nebo ji podezřivali? Přimísila se bolest z toho, že je podezřívána, ještě k bolesti z tvého odchodu?

Nikdy už jsem pak tvou ženu neviděl, znával jsem ji jen

zběžně. Potkal jsem ji čtyřikrát či pětkrát. Když jste se vzali, přestali jsme se stýkat. Vidím její obličej. Už dvacet let má stejný. Její obraz se ustálil, když jsem ji viděl naposledy. Paměť stabilizuje vzpomínky stejně jako fotografie.

Za svůj život jsi žil ve třech domech. Když byla tvoje matka těhotná, žili tví rodiče v malém bytě. Tvůj otec nechtěl, aby jeho děti vyrůstaly ve stísněném prostoru. Říkal „mé děti“, i když ještě žádné neměl. Spolu s tvou matkou navštívil zehátralý soukromý zámek, patřící legionářskému plukovníkovi v důchodu, který zde nikdy nežil kvůli stavebním úpravám, jež byly podle jeho názoru před nastěhováním nezbytné. Tvůj otec, ředitel firmy specializující se na veřejné zakázky, se nezdál být nijak ohromen rozsahem nutné rekonstrukce. Tvé matce se líbil park. V dubnu se nastěhovali. Ty ses narodil v jedné porodnici o Vánocích. Služka na zámku neustále udržovala oheň ve třech místnostech: jeden v kuchyni, jeden v salónu a jeden v ložnici tvých rodičů, kde jsi první dva roky spal. Když se narodil tvůj bratr, práce nijak nepokročily. Ještě tři roky, do narození tvé sestry, jste žili v luxusním provizoriu. Ve chvíli, kdy se tví rodiče rozhodli hledat méně nepohodlné bydlení, oznámil tvůj otec matce, že ji opouští. Našla si jiný dům, menší a méně hezký než zámek, ale vřelejší a útulnější. Tady jsi měl svůj druhý pokoj, kde jsi bydlel do té doby, než jsi v jednadvaceti letech odešel žít se svou ženou. V tomto malém domku byl tvůj třetí pokoj. A také poslední.

Když jsem tě viděl poprvé, byl jsi ve svém pokoji. Bylo ti sedmnáct let. Žil jsi v domě své matky, v patře, mezi bratrovým a sestřiným pokojem. Vycházel jsi jen málo. Dveře bývaly zamčené, dokonce i když jsi byl uvnitř. Tvůj bratr ani tvoje sestra si nevzpomínají, že by kdy vstoupili dovnitř. Když ti chtěli něco říct, mluvili přes dveře. Nikdo ti uvnitř neuklízal, dělal jsi to sám. Nevím, proč jsi mi otevřel, když jsem zaklepal. Neptal ses, kdo je tam. Jak jsi poznal, že jsem to já? Podle mé chůze, podle toho, jak pode mnou praská podlaha? Okenice byly zavřené. Místnost jemně ozařovalo červené světlo. Poslouchal jsi *I Talk to the Wind* od King Crimson a kouřil jsi. Připadal jsem si jako někde v klubu. Byl jasný den.

Tvoje žena si později vzpomněla, že komiksová kniha, kterou jsi položil na stůl, byla předtím, než spadla, otevřená. Tvůj otec nakoupil desítky výtisků a každému je rozdává. Zná nazpaměť texty a obrázky knihy, která se k němu nehodí, ale s níž se nakonec ztotožnil. Hledá správnou stranu a na té straně větu, kterou jsi vybral. Svě myšlenky si zapisuje do desek, ležících vždy na jeho pracovním stole, které jsou nadepsány „Sebevražda – hypotézy“. Když otevřeš skříň nalevo od pracovního stolu, najdeš tam desítku desek téže velikosti plných rukou popsaných listů se stejným označením. Cituje bubliny z komiksu, jako by to byla prorocství.

Málokdy ses mýlil, protože jsi mluvil málo. Mluvil jsi

málo, protože jsi málokdy vycházel mezi lidi. Když už jsi šel ven, poslouchal jsi a díval ses. Vždycky budeš mít pravdu, protože už nepromluvíš. Po pravdě řečeno mluvíš stále, prostřednictvím těch, kteří tě, tak jako já, křísí a kladou ti otázky. Slyšíme tvé odpovědi a obdivujeme se jejich moudrosti. Pokud se ale tvé rady v konfrontaci s fakty ukážou mylné, viníme se z jejich špatné interpretace. Tobě patří pravda, nám chyby.

Dokud ještě žijí ti, kteří tě znali, žiješ také. Zemřeš s posledním z nich. Pokud tě někteří z nich neoživi v paměti svých dětí. Po kolik generací budeš takhle žít jako postava z vyprávění?

Jel jsi na koncert do Paříže. Na konci první části si zpěvák přeřízl žíly, rozmáchl se, opsal paži půlkruh a rozstříkl krev na první řady. Tvá hnědá kožená bunda schytala několik kapek, které po zaschnutí splynuly s její barvou. Po koncertě jsi šel s přáteli, kteří vyrazili s tebou, do baru, jehož jméno jsi zapomněl. Celé hodiny sis povídal s neznámými lidmi. Pak jste chodili ulicemi a hledali jiný podnik, všude ale bylo zavřeno. Natáhli jste se na lavičkách blízko nádraží Saint-Lazare a komentovali jste tvary oblak. V šest ráno jste se nasnídali. V sedm hodin jste nastoupili do prvního vlaku a vrátili se domů. Když ti následující den přátelé opakovali slova, která jsi řekl neznámým lidem v kavárně, nevybavoval sis je. Bylo to, jako by z tebe mluvil někdo jiný. Nepoznával jsi svá slova ani své myšlenky, libily se ti však

víc, než kdyby sis pamatoval, že jsi je vyslovil. Často by bylo stačilo, aby tvá slova řekl někdo jiný, a líbila by se ti. Zapsal sis, co ti říkali. Byl jsi dvojnásobným autorem tohoto textu.

Tvůj život byl hypotézou. Ti, kdo zemřou staří, jsou kusem minulosti. Myslíme na ně a vybaví se nám, čím byli. Myslíme na tebe a vybaví se nám, čím jsi mohl být. Byl jsi a zůstaneš objemem možností.

Tvá sebevražda byla nejdůležitějším vzkazem ve tvém životě, jehož plodů však neužiješ.

Mluví-li s tebou, znamená to, že jsi mrtvý?

Kdybys ještě žil, byli bychom přátelé? Býval jsem si bližší s jinými chlapeci. Ale čas mě od nich oddělil, aniž jsem si toho všiml. Stačilo by si zavolat, abychom znovu navázali kontakt. Ale nikdo z nás nechce riskovat, že by opětovné shledání vedlo k deziluzi. Tvé ticho je teď výmluvné. Ale oni, i když ještě mluvit mohou, mlčí. Bývali jsme si tak blízcí, a přece už na ně nemyslím. Ale ty, který jsi býval tak vzdálený, odtahitý a temný, ty teď záříš v mé blízkosti. Když o něčem pochybuji, žádám tě o radu. Tvé odpovědi mi vyhovují více než ty, které by mi mohli poskytnout oni. Věrně mě doprovázíš, kamkoli jdu. To oni odešli. Ty jsi neustále přítomný.

Jsi kniha, se kterou mluvím, když chci. Tvá smrt napsala tvůj život.

Nejsem kvůli tobě smutný, jen vážný. Brzdíš mou nevyléčitelnou lehkovážnost. Když mám tendenci jednat až

příliš bezprostředně a když se mi z nějakého neznámého důvodu zjeví tvoje tvář, začnu hned přikládat větší důležitost lidem, kteří mě obklopují. Věci se rýsují tak zřetelně jako jen málokdy. Užívám si místo tebe toho, co už jsi nepoznal. Po své smrti mě nutíš více žít.

Když ti bylo pět let, nedokázal sis obléknout svetr. Tvůj bratr, přestože byl o dva roky mladší, ti ukázal, jak na to. Tvůj otec tě ponížil, když ti výsměšně navrhl, aby sis z něj vzal příklad, a nakonec prohlásil, že toho nejsi schopný. Tvůj bratr, který tě obdivoval stejnou měrou jako otec, se ocitl mezi dvěma mlýnskými kameny. Protože nikoho nechtěl ranit, nijak se otcovou poznámkou nepyšnil. Jeho skromnost tě ponížila ještě víc.

Odpočíváš sám v hrobě z černého kamene, na němž je zlatě vyryto tvé jméno a příjmení. Pod nimi lze číst tvé datum narození a úmrtí, jež od sebe dělí pětadvacet let.

Když slyším o nějaké sebevraždě, vzpomenu si na tebe. A přece, když se dozvím o někom, kdo zemřel na rakovinu, nemyslím na svého dědečka a babičku, kteří na ni zemřeli. Sdílejí to s miliony dalších. Ty jsi vlastníkem sebevraždy.

Ruina je náhodně vzniklý estetický objekt. Její krása není rozhodně chtěná. Ruina se nedá vyrobit, udržovat. Ruina tíhne k zemi a k hromadě. Nejkrásnější je na ní to, co zůstává vztyčeno navzdory sesouvání se zbytku. Vzpomínka na tebe je to tyčící se, tvé tělo to dole. Tvůj přízrak

zůstává v mé mysli stát, zatímco tvá kostra se rozkládá v zemi.

Byl jsi rád, že ses narodil 25. prosince: „Uprostřed všech oslav si nikdo nevšimne, že mám ještě jinou příležitost ke slavení. Když se na mě zapomene, odpadá mi nepříjemná povinnost chovat se společensky.“

Jednoho dne ti jakýsi muž řekl: „Miluji tě.“ Nebyl jsem to já. Dokud jsi žil, nikdy mě to nenapadlo, ale dnes můžu říct to samé, i když nejde o stejnou lásku, jakou ti vyznal on. Moje slova přicházejí příliš pozdě. Nezměnila by tvé rozhodnutí, ale změnila by moji vzpomínku. Milovat někoho od chvíle jeho smrti, dá se tomu říkat přátelství?

Znám jen jednu tvou fotografii. Vyfotil jsem ji na tvé narozeniny. Byl jsi u nás. Moje matka upekla dort. Nastavil jsem fotoaparát předem, abys scénu nemusel kvůli záběru opakovat vícekrát. Vyfotil jsem tě bez blesku ve chvíli, kdy jsi sfoukával svíčky. Obraz je rozmazaný. Je černobílý. Vydechuješ; tváře máš vtažené dovnitř, našpulené rty se chystají vyfouknout vzduch. Zamířil jsem objektiv na tebe, není vidět, kdo stojí okolo. Na sobě máš tlustý vlněný svetr. Život ti uniká z plic, aby uhasil plamínky. Vypadáš šťastně.

Zemřel jsi mladý, a proto nikdy nezestárneš.

Tvůj dědeček mluvil ještě méně než ty. Tiše se usmál, když jsme ho zahlédli procházet s rybářskou udicí podél stromů směrem k cestě, jež vedla ke břehu řeky, která ohraňovala park a kde se chystal strávit odpoledne. Když jsem

jednou předváděl akrobatické kousky ve větvích nad vodní hladinou, spadly mi tam hodinky. O mnoho let později, když byla jednou během suchého léta hladina nízká, je tvůj dědeček našel. Nastavil jsem je na správný čas. Daly se do chodu. To už jsi byl dva roky po smrti.

Tvoje kamarádka, jejíž otec byl ředitelem hotelu, ti zařídila letní brigádu. Dělal jsi portýra a uklízel. Nedokázal jsem si tě představit v uniformě lokaje, starodávné pelerině a černočervené čapce. Při uklízení pokojů jsi nacházel podivuhodné předměty. Jednoho dne jsi v zásuvce nočního stolku muže, jehož jsi identifikoval jako „bankéře“, našel sbírku homosexuálních pornografických časopisů, ještě zabalených ve fólii, a nepoužitý vibrátor. Ukázal jsi mi je. Nic jsi nerozbalil. Našly se časopisy po tvé smrti? Jak si jejich přítomnost u tebe vysvětlili?

Často jsi mi vyprávěl o *Pádu Garnierových*. Jeho autor, Prospero Miti, po sobě nikdy nečetl již vydané knihy, jen korekturní náhledy. Jednoho dne jednu knihu výjimečně otevřel a všiml si, že pořadí kapitol neodpovídá tomu, co napsal. Protože se mu kniha takhle líbila, nevyžádal si v dalších vydáních opravy. Objevil jsi tu anekdotu až poté, co sis knihu přečetl. Pročítal jsi ji pak znovu a znovu a hledal původní pořadí.

Jezdával jsi výtahem směrem dolů, nikdy ne nahoru.

Myslel sis, že až zestárneš, budeš méně nešťastný, protože pak budeš mít ke smutku důvody. Byl jsi však mladý, tvůj

vnitřní zmatek se tak nedal utiřit, protože jsi ho považoval za neopodstatněný.

Tvoje sebevražda byla skandálně krásná.

Jednoho zimního dne ses vydal sám na koni krajinou. Byly čtyři hodiny. Když se setmělo, byl jsi od hřebčína kilometry daleko. Schylovalo se k bouři. Přišla ve chvíli, kdy tvůj kůň cválal uprostřed zpusťšených polí. Silueta města se v dálce rýsovala modře a černě. Blesky a hrom zvíře neděsily. Byl jsi zelektrizovaný silou plískanice. Srostl jsi v jediné tělo se zvířetem, jehož pach déšť zvýrazňoval. Zakončil jsi projížďku v temnotě zalité vodou, podkovy koně bičovaly každým krokem tučnou a vlhkou zemi.

Raději sis čítával vestoje v knihkupectvích než v sedě v knihovnách. Chtěl jsi objevovat literaturu dneška, nikoli včerejška. Knihovnám minulost, knihkupectvím přítomnost. A přece ses zajímal spíše o mrtvé než o současné spisovatele. Četl jsi hlavně ty, jimž jsi říkával „nemrtví“: zesnulé autory, kteří jsou stále vydáváni. Ve zprostředkovávání moudrosti včerejška dnešku jsi důvěřoval nakladatelům. Příliš jsi nevěřil zázračným objevům zapomenutých autorů. Domníval ses, že čas třídí, a že je tedy lepší číst autory minulosti vydávané dnes než současné autory, kteří budou zítra zapomenuti.

Město mělo dvě knihkupectví. Menší bylo lepší než větší, ale ve větším bylo možné číst a přitom se necítit zavázán ke koupi. Bylo zde několik prodavačů a několik místností,

zákazníky tu nikdo nešpehoval. V malém jsi na sobě cítil knihkupcův pohled. Nechodil jsi tam objevovat nové knihy, ale koupit si ty, které už jsi měl vybrané.

Slyšel jsem tě napodobovat starého venkovana, který bydlel za domem tvé matky a který svou zdvořilostní frázi „jakkpak se dneska máme?“ zkrátil na „japasmáme?“. Blížil ses s nataženou rukou, jako by ses chystal normálně pozdravit, a v poslední chvíli jsi na partnera vyhrkl svou průpovídku. Nedalo se to nijak předvídat. Neopakoval jsi to a nesnažil ses lidi rozesmát podruhé. Nebavil jsi na požádání.

Tvrdil jsi, že večer jsi menší než ráno, protože ti tíha stlačuje obratle. Říkával jsi, že noc tvému tělu vrací, co mu den vzal.

Kouřil jsi světlé americké cigarety. Tvůj pokoj byl prosáklý jejich sladkou vůní. Vidět tě kouřit vzbuzovalo chuť dát si také. Ve tvé ruce byla cigareta uměleckým předmětem. Kouřil jsi rád, nebo sis rád představoval sám sebe s cigaretou? Dělal jsi dokonalé kroužky, silné a husté, jež urazily dva metry, než obklopily nějakou věc a rozplynuly se. Vzpomínám si na jejich trajektorie jednou v noci v protisvětle před lampou. Když jsem tě viděl naposledy, zrovna jsi přestal kouřit, nepřestal jsi však pít. Hladil ses po bříše a pochvaloval sis, že jsi přibral, i když rozdíl byl nepatrný. Na tvé postavě se nic nezměnilo.

Vysvětlit tvou sebevraždu? Nikdo se o to nepokusil.

Édouard Levé

Sebevražda

Z francouzského originálu *Suicide*
vydaného nakladatelstvím P.O.L v Paříži roku 2008

přeložila Sára Vybiralová

Odpovědný redaktor Petr Janus

Grafická úprava OFICINA

Obálka a sazba JT

Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2015

Výtiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice

První vydání

ISBN 978-80-87705-30-8

RUBATO

Sarajevská 8, 120 00 Praha 2

www.rubato.cz

studio@rubato.cz

RUBATO

Vydali jsme

Jean Cocteau — Opium
Pascal Quignard — Terasa v Římě
Henri Michaux — Cesta nepoddajnosti
Elsa Aids — Trojjediný prst
Jak vznikla a hospodařila TJ Letové sporty Tleskač v Praze
Neviditelný výbor — Vzpouza přichází
Ch. Deloivre, Ch. Dubois — Circus politicus
Peter Handke — Úzkost brankáře při penaltě
Peter Handke — Velký pád
Jan Smutný — Hmotný bod
Gianni Vattimo — Transparentní společnost
Antonio Di Benedetto — Zama
Gisèle Prassinós — Tvář s lehkým záchvěvem trápení
Umění protestu (Filip Pospíšil ed.)
Flann O'Brien — U ptáků plavavých
Eric Gill — Esej o typografii
S.d.Ch. — Fantom Morgalu
Maurice Blanchard — Koncert samoty
Michal Jurza — Evangelium zlořádu
Petr Steiner — Václav Havel a invaze do Iráku
Bruno Munari — Umění jako řemeslo
Gillo Dorfles — (Nová) móda módy
Elsa Aids — Nenávist
XXV. Výročí
Albert Cossery — Bohem zapomenutí lidé
Richard Hollis — Stručná historie grafického designu
S.d.Ch. — Divadelní Brno
Maurice Blanchot — Temný Tomáš
Daniel Raventós — Materiální podmínky svobody
S.d.Ch. — Sekundární trilogie

Připravujeme

- Albert Cossery — Hrdí žebraři
Frank Whitford — Bauhaus
Antonín Kosík — Insistence
Princezna Sapfó — Tutu
Wiener Gruppe
Georges Perec — Co je to tam vzadu na dvoře za kolo s chromovanými řídky?
Georges Perec — W aneb Vzpomínka z dětství
Georges Perec — Muž, který spí
Édouard Levé — Autoportrét
Édouard Levé — Díla
Stefan Themerson — Generál Piesc / Kardinál Pölätüo
Stefan Themerson — Záhada sardinky
Roberto Arlt — Sedm bláznů
Antonio di Benedetto — Tišitel
Giorgio Agamben — Oheň a příběh
Hugo Ball — Tenderenda fantasta
Hugo Ball — Flametti aneb O dandysmu chudých
Hugo Ball — Únik z času
Guillaume Apollinaire — Zahnívající kouzelník
Ghérasim Luca — výbor z díla
Jost Hochuli — Detail v typografii
Robin Kinross — Moderní typografie
Hans Richter — Dada: umění a anti-umění
Stanisław Ignacy Witkiewicz — Narkotika
William Morris — Užitečná práce versus zbytečná dřina